

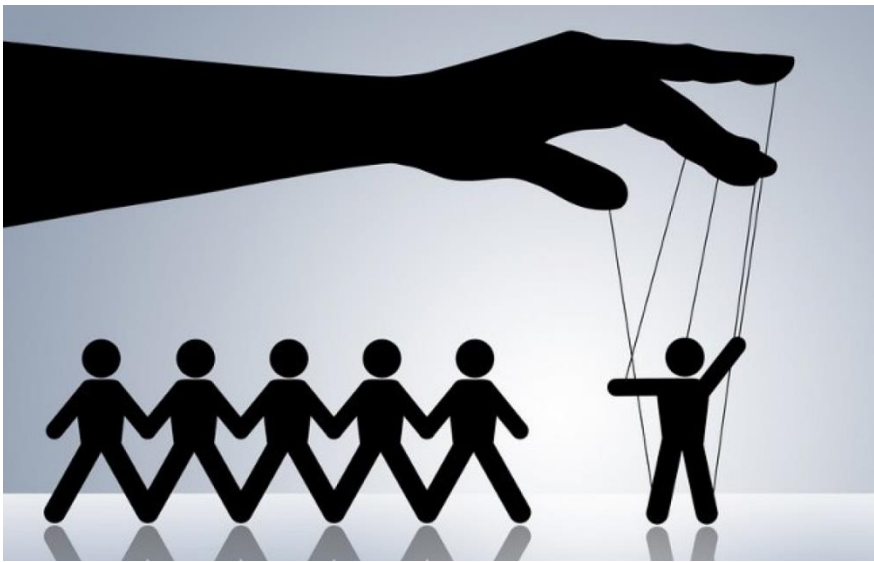

Лекція 2

Проблема управління суспільством в історії філософської думки

План

1. Місце та проблема управління суспільством в античній філософії.
2. Обґрунтування управлінських функцій в філософії Середніх віків та Відродження.

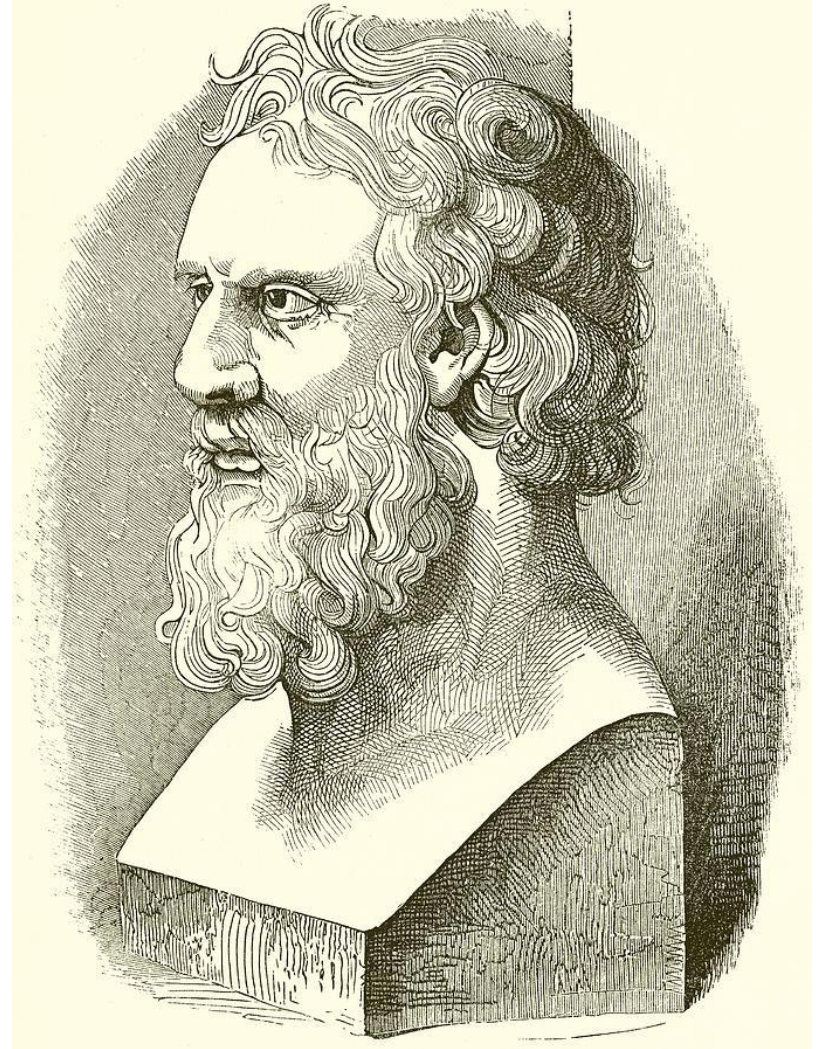
Давня Греція (докласичний період)

- В основі науки управління людьми, вчили **піфагорійці**, повинно бути містичне покликання до керівництва з раціональним його обґрунтуванням.

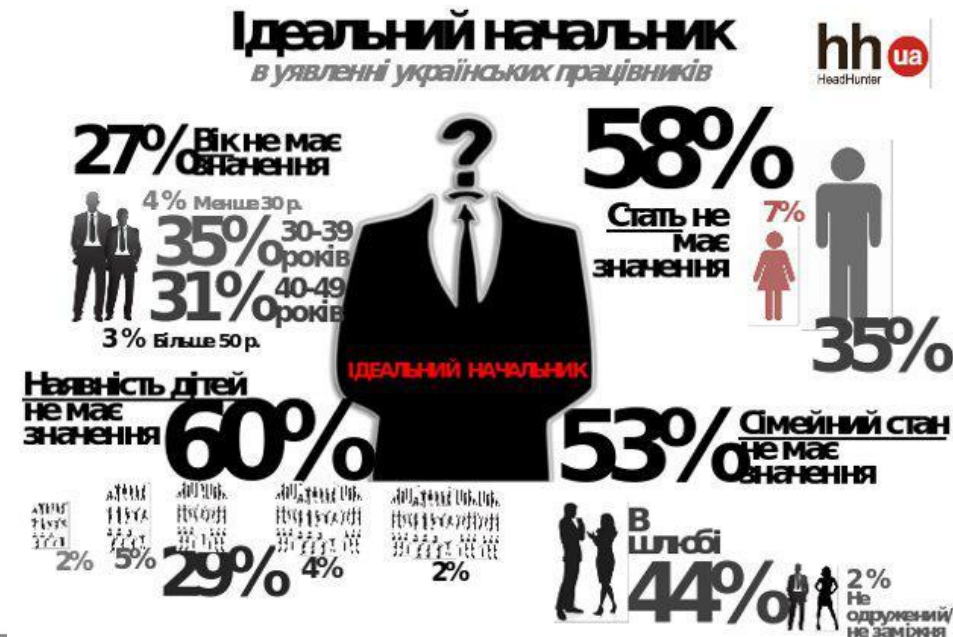
Давня Греція (докласичний період)

- Люди не можуть жити, коли вони не організовані і коли відсутні ті, хто бере на себе відповідальність за управління суспільством.
- Якщо людина підпорядковує себе комусь, то цим самим вона підпорядковується Логосу.

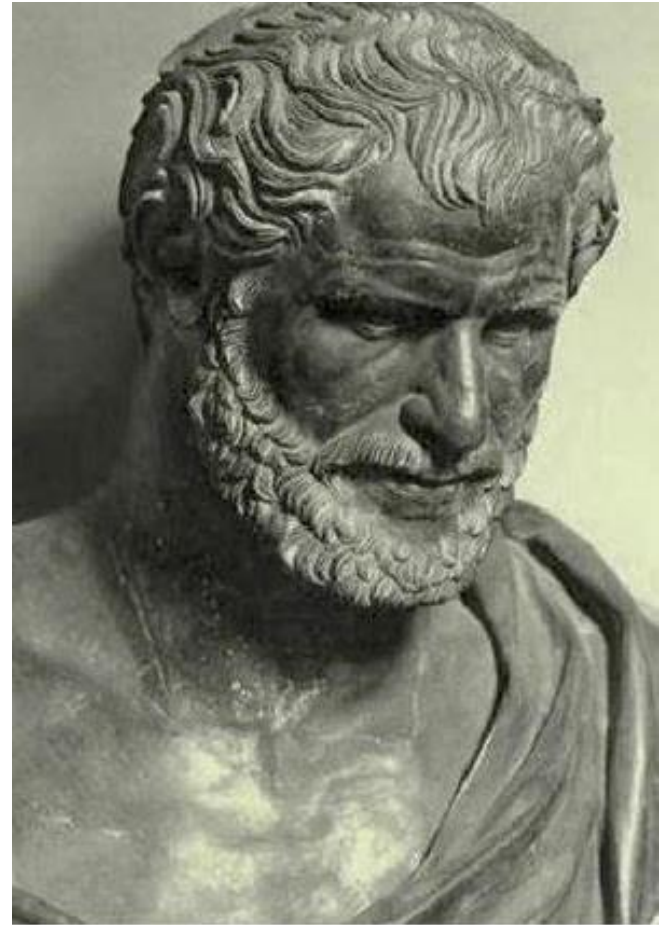
Давня Греція (докласичний період)

- Найгіршим є те суспільство, де панує безладдя.
- Управлінці складають групу людей, яка вигідно відрізняється від інших моральними та інтелектуальними якостями. Тож той, хто хоче працювати з людьми, мусить постійно тренувати свою волю, інтелект, бути доблесним, благородним.
- Ідеальний керівник не може мати родини.

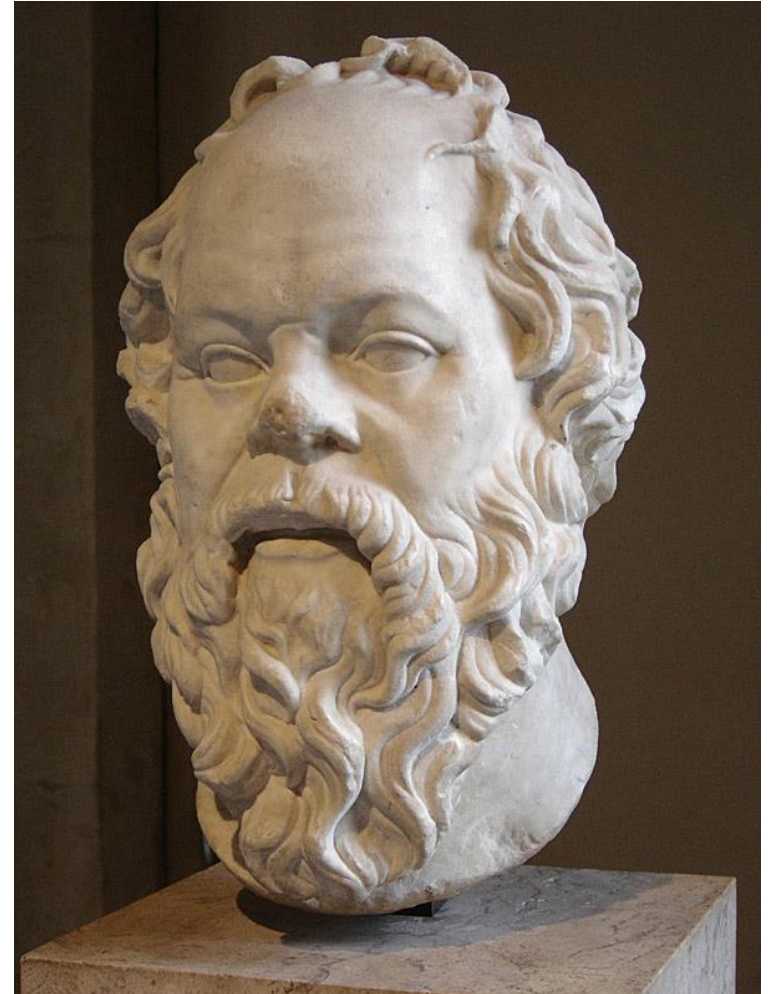
Давня Греція (докласичний період)

- Геракліт, цілком погоджувався з Піфагором: керування людьми передбачає у керуючого високі моральні якості, а саме: доблесть, інтелект, благородство.
- Він заявляв прямо, що управляти суспільством повинні аристократи. Аристократи — вже готові управлінці, інших ще потрібно довго вчити науці керування.

Давня Греція (класичний період)

- Свої етичні погляди Сократ сформулював у трьох тезах:
 1. Благом для людини є чеснота.
 2. Чеснота тісно пов'язана зі щастям і вигодою. Але вигоду Сократ розглядав як добро, яке приносить щастя не тільки окремій людині, але і суспільству в цілому.
 3. Чеснота є вираженням рівня знання.

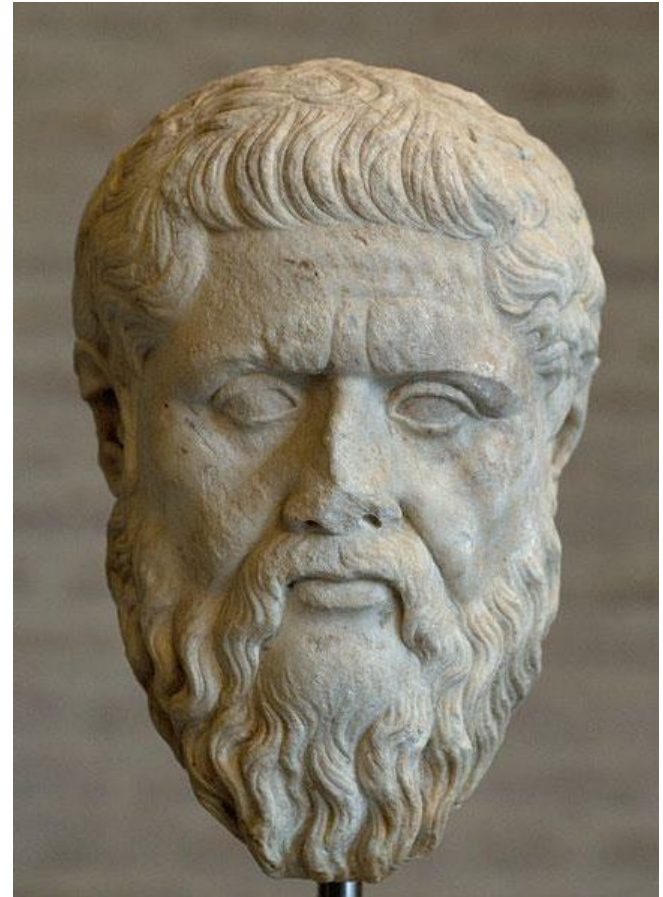
Давня Греція (класичний період)

- Управління людьми, вчив Сократ, є «царське мистецтво».
- Справжніми царями й іншими правителями є не ті, хто вибраний ким попало, а ті, хто хоче і вміє управляти відповідно до загальноприйнятих норм і принципів не тільки в умовах конкретно взятого суспільства, але і людства в цілому.
- Сократ був першим, хто виходячи з поняття загального, проголосив принцип універсального управлінського процесу.

Давня Греція (класичний період)

- В своїх працях, а особливо, в «Державі» і «Законах», Платон створює образ ідеальної держави.
- Управління, вважав він, є доменою людей освічених, які оволоділи висотами наукового пізнання, знають причини поведінки людей в господарчому і політичному житті полісу, на основі знань вміють передбачити майбутнє.

Давня Греція (класичний період)

- В своїх працях, а особливо, в «Державі» і «Законах», Платон створює образ ідеальної держави.
- Управління, вважав він, є доменою людей освічених, які оволоділи висотами наукового пізнання, знають причини поведінки людей в господарчому і політичному житті полісу, на основі знань вміють передбачити майбутнє.

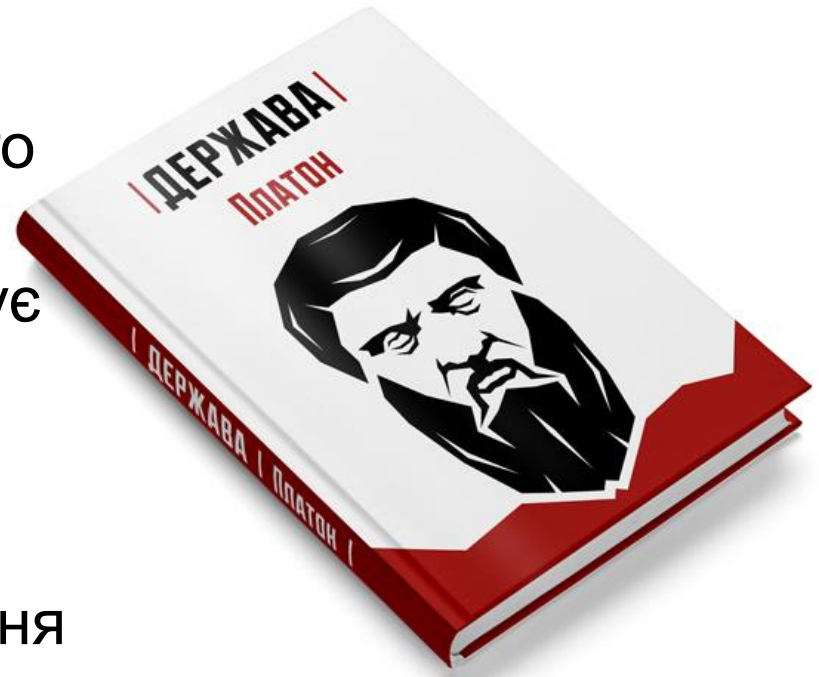
Давня Греція (класичний період)

- Найкращим засобом встановлення однодумності, вважав Платон, є колективна власність певних груп вільних людей (ремісників, купців, торговців і т.д.) на землю, будинки і т. д. Тільки приватна власність колективу однодумців може протистояти силі рабів.

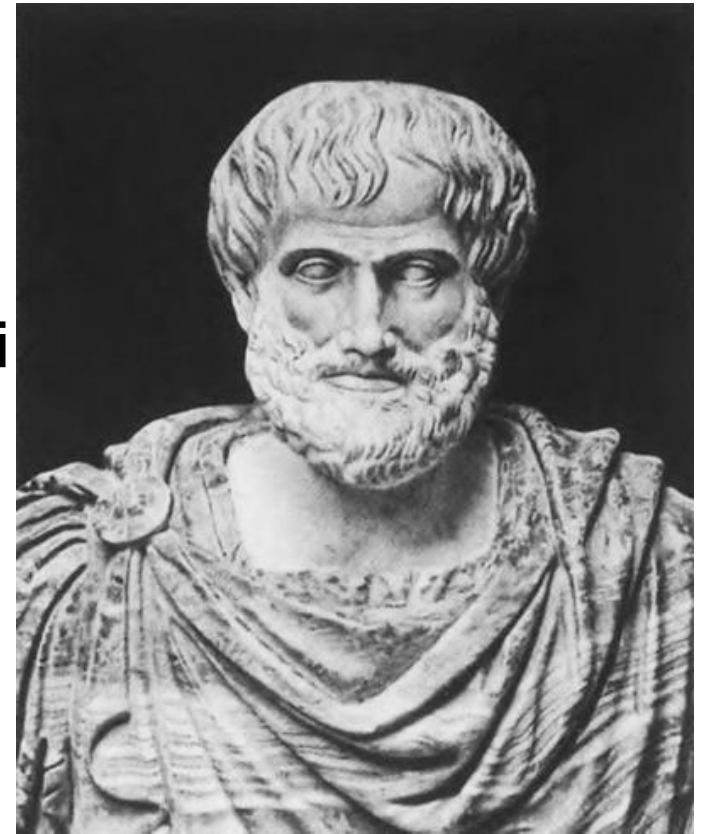
Давня Греція (класичний період)

- В державі, де керує олігархія, все пристосовується до влади грошей.
- Ще гіршою формою державного управління, вважав Платон, є демократія. Це форма, де панує безмежна свобода і відсутня шана до старших за віком і посадою.
- А найгіршою формою управління є тиранія.

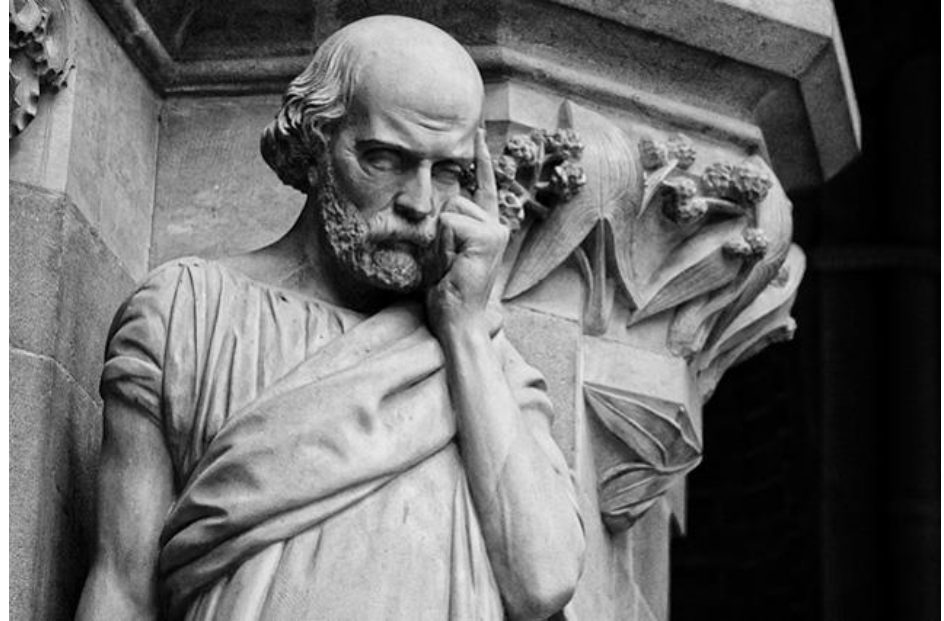
Давня Греція (класичний період)

- Як і Сократ, Арістотель вважав, що керування людьми на різних рівнях є мистецтвом. Це мистецтво набувається роками. Але до управління людьми здатні не всі.
- Чим вищий інтелект підлеглих, зазначав Арістотель, тим більшого вміння управляти вимагається від керівника.

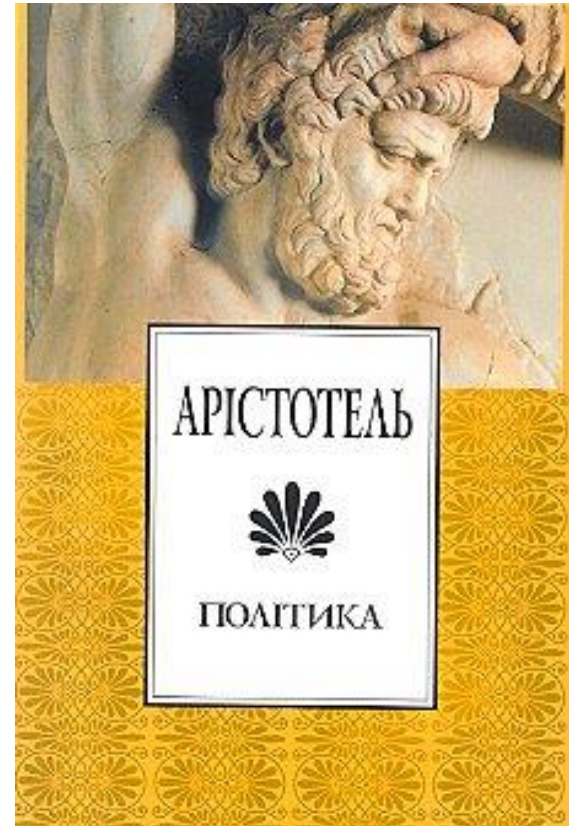
Давня Греція (класичний період)

- Велика увага в філософії Арістотеля надається формам управління державою. Ці форми, вважав мислитель, можуть бути «правильними» і «неправильними».
- Правильними є: монархія; аристократія і політія— коли управлінцями є представники більшості населення міста-поліса.

Давня Греція (класичний період)

- «Правильним» формам відповідають «неправильні». «Неправильними» вони є тому, що в них відбувається «відхилення».
- Відхиленою від монархічної форми управління є тиранія, від аристократичної — олігархія, від політії — демократія.

Стародавній Рим

- Стародавній Рим не сформулював якихось оригінальних філософських поглядів стосовно науки управління.

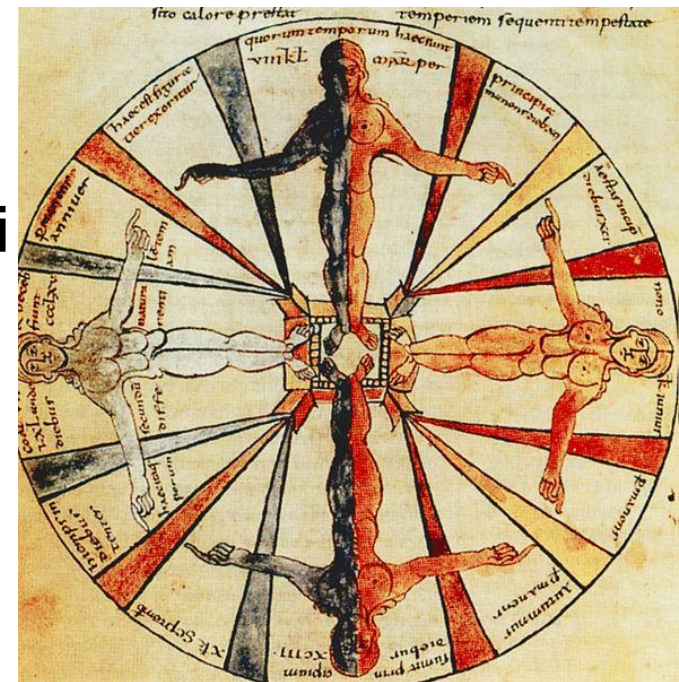
Середньовіччя

- В VII ст. основи управління спробував сформулювати єпископ з Севільї Ісидор.
- Він вважав, що управлінці всіх рівнів повинні керуватись системою законів, побудованою на основі строгої ієрархії: а) закони божі;
- б) загальні закони;
- в) людські закони.

Середньовіччя

- Праця управлінця, писав Ісидор, — це постійний контакт з людьми.
- Управління може здійснюватись безпосередньо власником підпорядкованого йому селища чи міста і через спеціально навчених і визначених для цього людей — управителів.
- Людина, яка безпосередньо управляє власним маєтком, керується в своїй діяльності загальними законами, час від часу звіряючи їх зміст з законами божими.

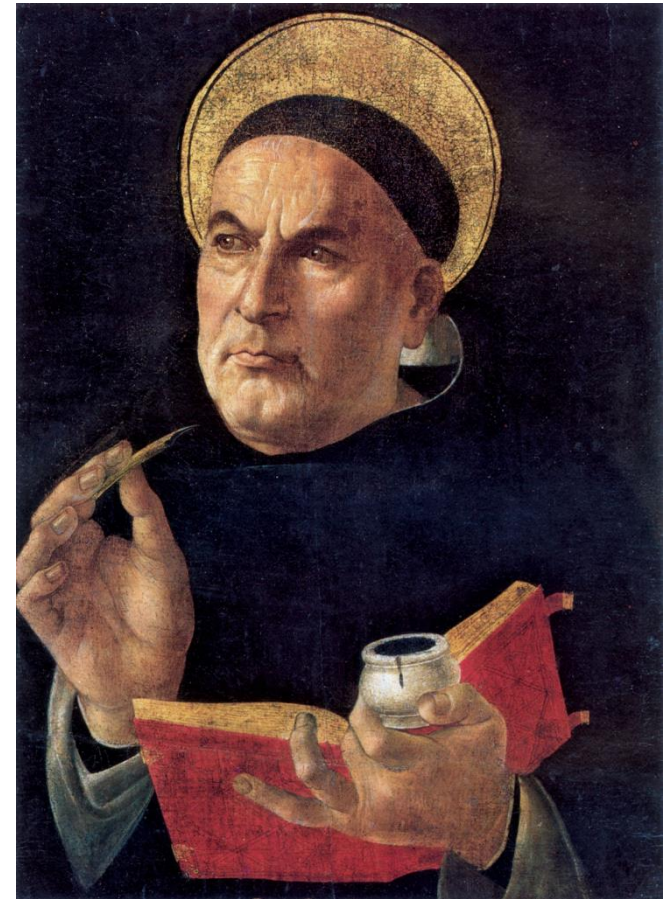
Середньовіччя

- Папа Бонафатій VIII взагалі оголосив, що імператори і королі є високопоставленими, але, з висоти папського престолу, звичайними собі виконавцями влади папи.
- В дискусії з французьким королем Філіппом Красивим папа доводив, що, «Я є папою, я є і імператором».

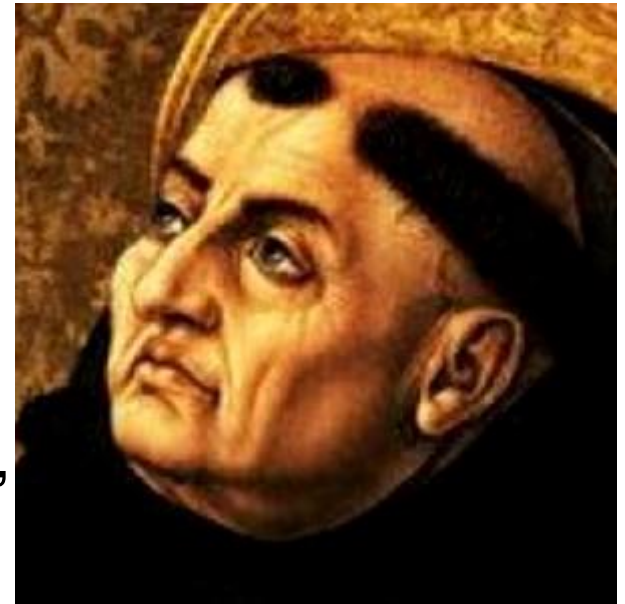
Середньовіччя

- Фома Аквінський приходять до висновку, що як людина є результатом дій суспільства, так і державна влада є результатом опосередкованих божих діянь.
- Завдання державних владик — робити все, щоб у суспільстві панував лад і порядок. Цей лад і порядок окрім волі вищих урядовців, повинен бути забезпечений ієрархічною структурою суспільства.

Середньовіччя

- Найкращою формою управління державою, вважав Фома Аквінський, є монархія.
- Щоб монарх не перетворився на тирана, слід перед його входженням на престол поставити йому дві вимоги, а саме:
 - не порушувати християнських норм, приписів церкви;
 - дотримуватись чинного законодавства стосовно прав і обов'язків монарха.

Середньовіччя

Якщо він порушить першу, піддані мають право відмовити йому в покорі, якщо другу,— то тут слід звернутись до вердикту церкви.

Чому саме до церкви?

А тому, пояснював Фома, що тиранія — то є кара божа за гріхи підданих. Тільки церква в змозі визначити, наскільки великим є зло тирана.

Відродження

Система управління, стверджував Марселій Падуанський, не може будуватись лише на релігійних нормах і принципах.

Управління має дві засади — релігійну і світську.

Там, де проявляється вміння людини організувати маси, повести їх за собою при вирішенні господарчих, військових, політичних проблем — останнє слово повинно належати світським установам.

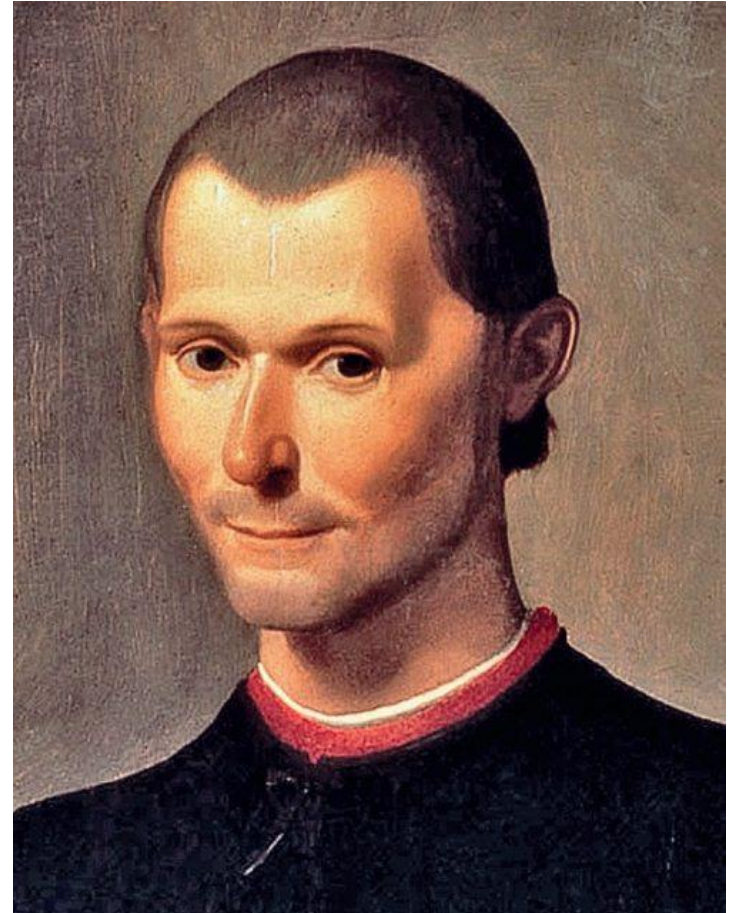
Відродження

- Рішучими противниками філософських засад томізму в сфері управління суспільством виступили Вільям Оккам і Данте Аліг'єрі.
- Люди народжуються вільними і рівними перед Богом, писав Оккам, тож і тих, хто повинен ними керувати, вони можуть вибирати самі.

Відродження

- Згідно з поглядами Н.Макіавеллі, керівництво людьми повинно виключати сентиментальність.
- Макіавеллі стверджував, що не може людина бути моральною, коли аморальною є епоха.
Люди по своїй природі злі, але необхідність спільних дій сприяє тому, що вони змушені творити добрі справи.

Відродження

- Аналізуючи діяльність управлінця, Макіавеллі приходять до висновку, що в ньому закладені дві частини.
- Одна частина — це фортуна, а інша — здатність до самоорганізації, активності, енергійності, підприємництва.
- Коли людина цілком покладається на фортуна, вона ніколи не досягне значних успіхів.

Питання на семінарське заняття:

- Готуватися до тестування по лекції.
- Принципи креативного вирішення управлінських завдань (на основі визначної історичної постаті): зробити презентацію та доклад на 5-7 хв.

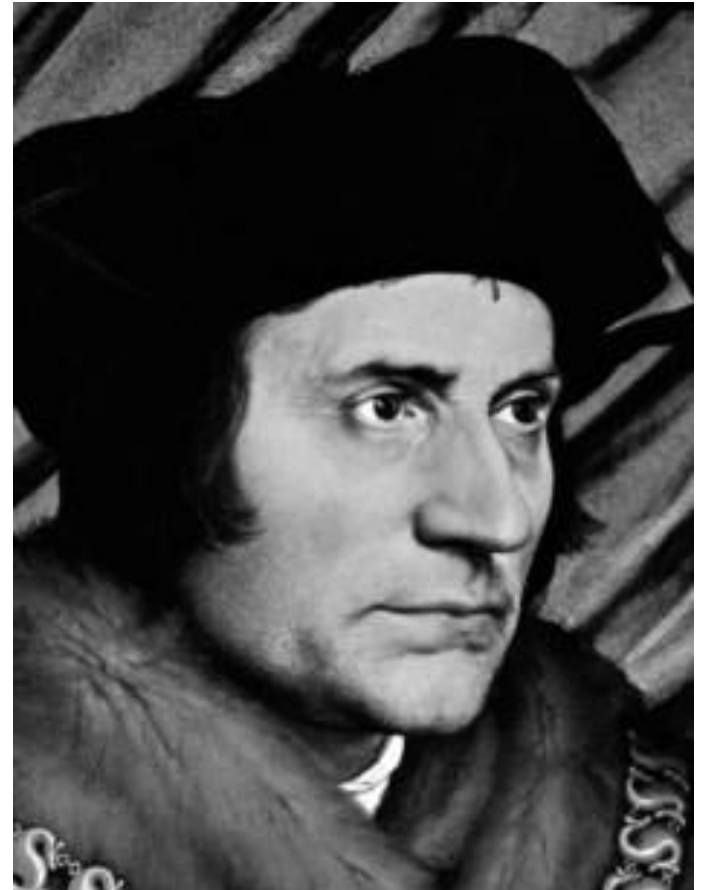

Відродження

Поряд з мислителями типу Макіавеллі, епоха Відродження висунула цілу плеяду філософів, які, критикуючи систему управління тогочасного суспільства, презентують його у «виправленому» вигляді.

До таких належав **Томас Мор (1478-1535)**.

Підтримуючи універсалізм католицизму, викликав незадоволення короля, був засуджений до страти на ешафоті.

Відродження

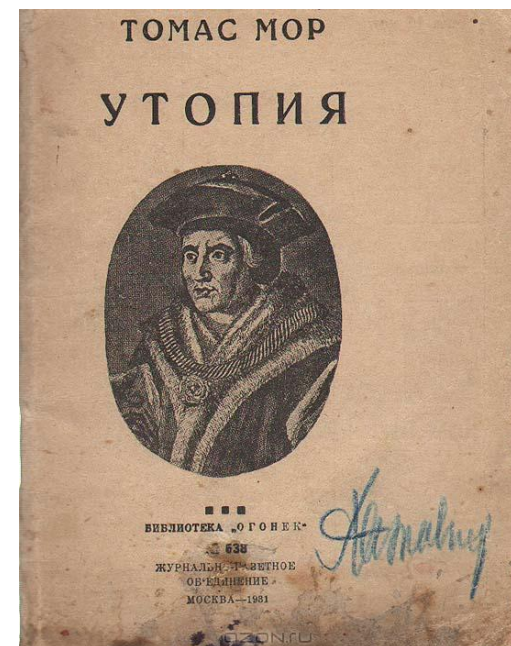
«Утопія»

На острові Утопія немає приватної власності.

Устрій Утопії — демократичний. Кожні 30 сімей щорічно вибирають своїх управлінців.

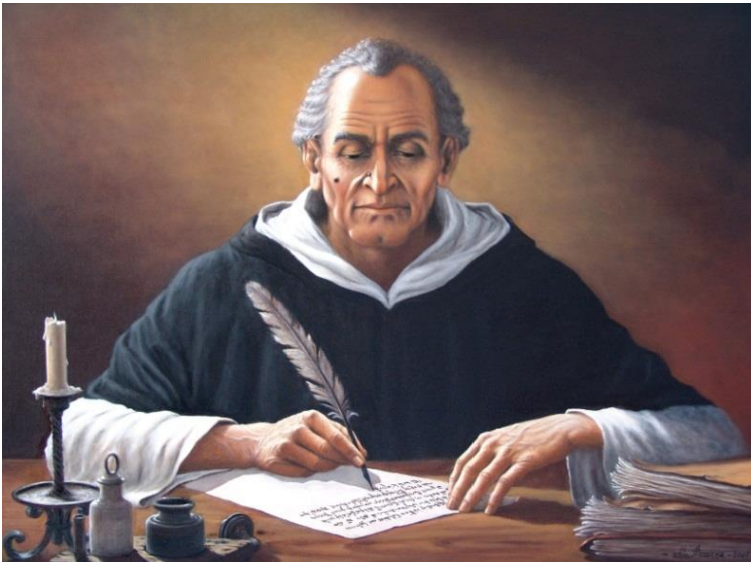
Очолює державу Утопію князь, якого вибирають серед чотирьох висунутих народом кандидатів.

Князь керує державою до смерті, але якщо він проявить схильність до тиранії, то негайно буде усунутий від влади.

Відродження

Наука управління в ідеалізованій формі, також, розкривалась в утопії «Місто сонця» **Томмазо Кампанелли** (1565-1639 рр.), а в Нові часи — в «Новій Атлантиді» **Френсіса Бекона**.

Новий час

Відомий британський філософ **Френсіс Бекон (1561–1626)** був переконаний, що управління, управлінські відносини між королем і підлеглими повинні регулюватися законом.

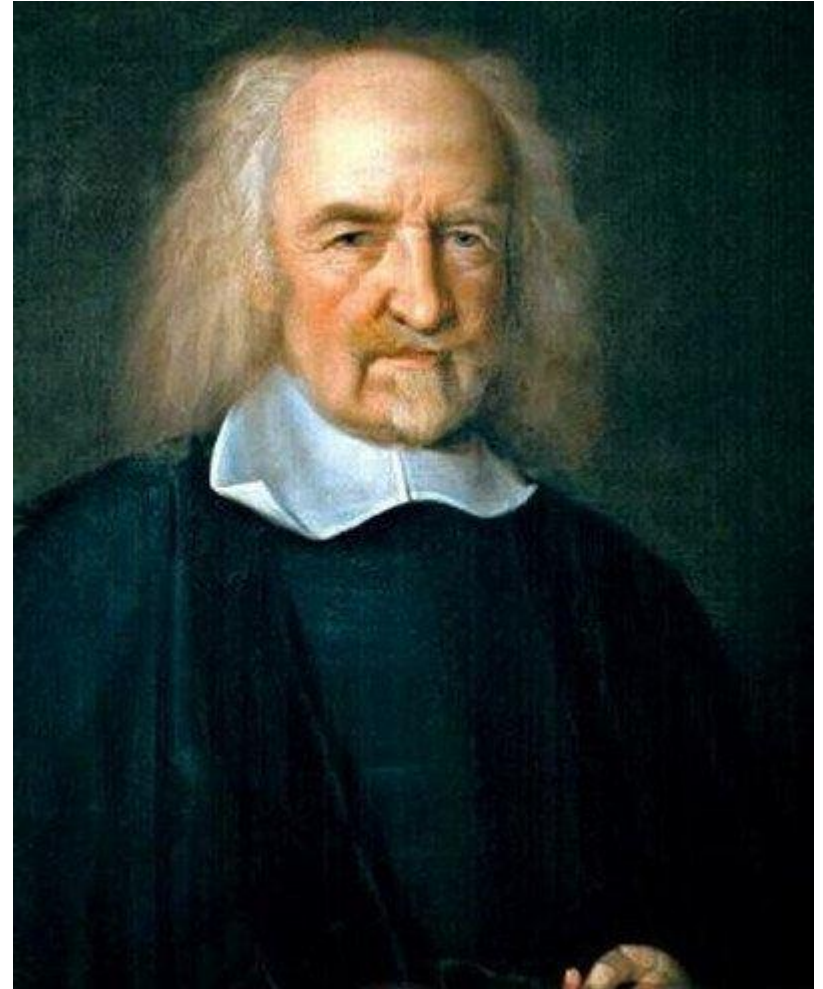
Центром влади в країні має бути парламент, у якому гарантовано можливості й права вільно висловлювати власну думку.

Новий час

Найвідоміший матеріаліст XVII ст., англійський філософ **Томас Гоббс (1588 – 1679)** своє вчення про управління державою сформулював на основі вивчення природи, пристрастей людини.

Він стверджував, що «людина людині – ворог». І оскільки всі люди від природи рівні, вони однаковою мірою можуть претендувати на певні блага для себе.

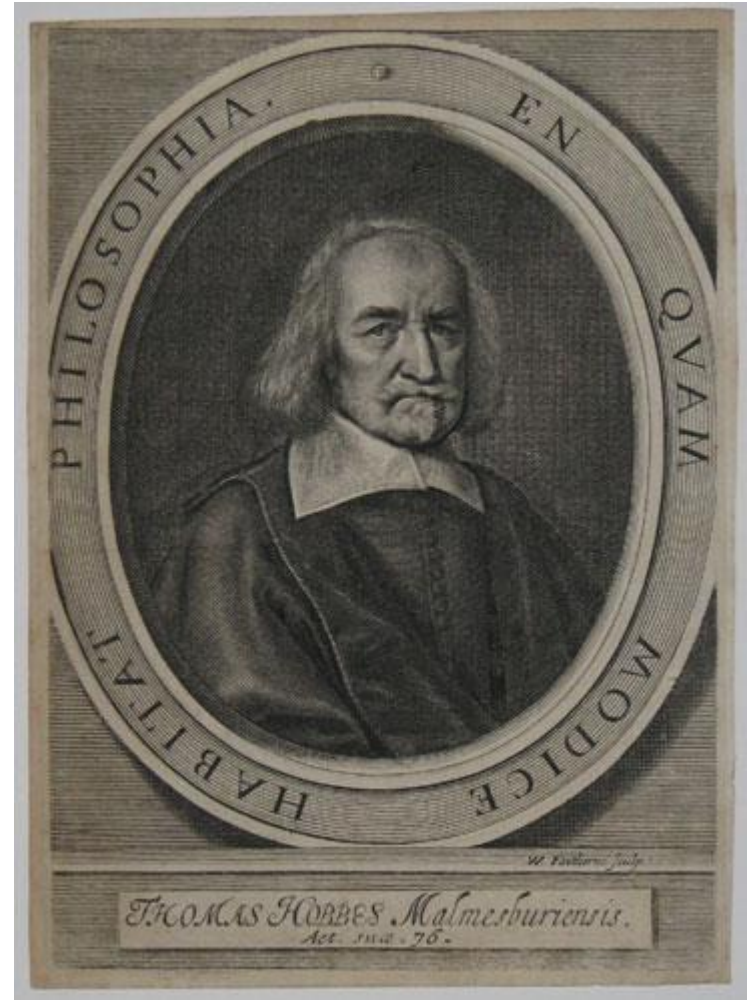

Новий час

Так відбувається війна з усіма, існує небезпека наглої смерті, страху і жаху.

Така психологічна властивість людини змушує прислухатися до голосу розуму.

Отже, для того, щоб соціальне буття людини у групі й з групою було ефективним і мирним, потрібно укласти «суспільний договір» задля власної вигоди, тобто сформувати державну владу.

Новий час

Після укладання договору окремі громадяни вже не мають влади, вона сконцентровується у руках державного правителя, стає централізованою.

Саме тому монархія – найприйнятніша форма управління.

Взаємини є суб'єктно-об'єктними, тобто один повеліває, інші виконують, адже після того як уклали договір, народ уже не може його скасувати.

Новий час

Ідею суспільного договору Т. Гоббса, реалізованому в державі, розвивав і голландський мислитель **Б. Спіноза**.

На його думку, держава – це така організація, яка при допомозі сили і погроз створила безпечне існування всім без винятку.

Метою державного управління є забезпечення безпеки і створення умов для досягнення щастя і свобод усім громадянам без винятку.

Новий час

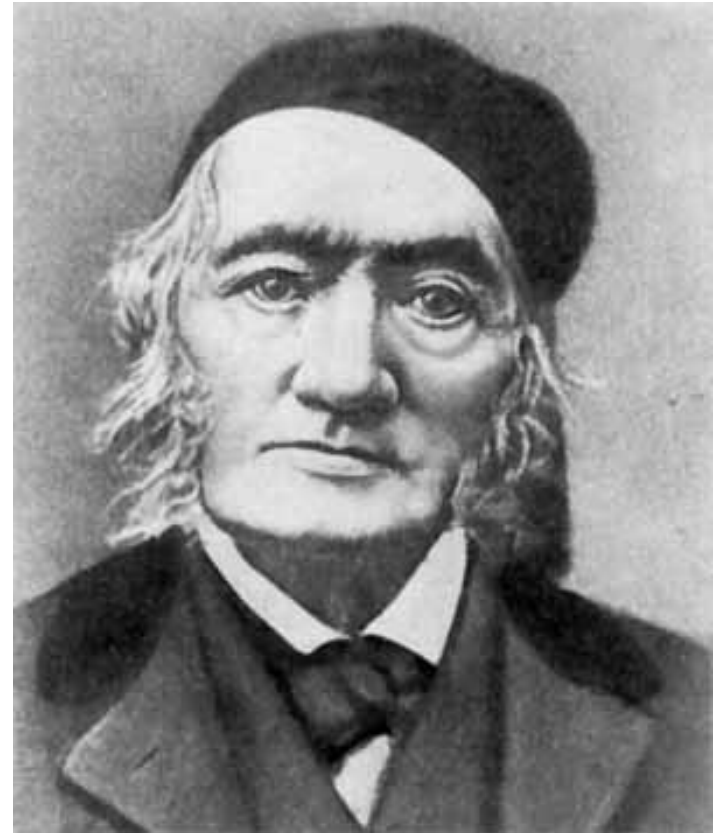
Французький соціаліст-утопіст **Сен-Сімон де Рувруа Анрі Клоде** (1760 – 1825 рр.) в своїх працях розглядає суспільство як єдиний організм, об'єднаний релігійними і моральними нормами та трудовою діяльністю. Він вважав, що сучасне йому суспільство проявляє прагнення до ефективного розвитку наук і промисловості. Тож і керівництво в ньому слід надавати відповідно вченим і промисловцям.

Новий час

Менеджмент в його сьогоднішньому змісті заклав англійський філософ, соціаліст-утопіст **Роберт Оуен (1771 – 1858 рр.)**.

Оуен прийшов до висновку, який зробив революційний переворот у підприємстві. Одночасно з модернізацією технічних засобів, він вперше в історії виробництва звернув увагу на людей, вивчив їх психологію, бажання, потреби.

Новий час

В праці «Новий погляд на суспільство, або досвід про формування характеру» (1812 – 1813 рр.), спираючись на результати, отримані в процесі управління фабрикою, Р.Оуен пише з твердим переконанням, що людину змінюють обставини.

Вміння керівника підійти до неї розбудить у самого знедоленого внутрішні сили до боротьби за своє щастя.

«Держава, щоб бути добре керованою, повинна звернути увагу на виховання характеру.

Німецька класична філософія

До представників Німецької класичної філософії належать такі філософи:

I. Кант,

Г.Фіхте,

Ф. Шеллінг,

Г. Гегель та

Л. Фейєрбах.

Однак не всі вони займалися, навіть опосередковано, проблемами управління.

Німецька класична філософія

У поглядах Канта на підприємницьку діяльність людини відчувається подих Великої французької революції.

Всіх людей, вважав він, слід поставити в однакові політичні умови, і нехай кожен своїм розумом, енергією досягає економічних успіхів.

Реформаторські ідеї Канта в знайшли свій відгук в кінці XIX століття серед значної частини реформаторів в сфері права, економіки, політики, тощо.

Немецький філософ,
родоначальник німецької
класическої філософії

Иммануил Кант
(1724 – 1804)

Німецька класична філософія

В праці «Закрита торгова держава» Фіхте закликає до такої організації суспільства, де керують ті, які знають, що таке праця, які звіряють свої чини з діючим правом, для яких держава є непересічною цінністю.

Фіхте вважав, що держава, яка замкнула свої кордони і спрямувала волю своїх громадян на піднесення добробуту всередині країни, завжди буде процвітати.

Німецька класична філософія

Значне місце система управління займає в творчості Ф. Гегеля.

На думку Гегеля, керувати людьми – це не тільки благо, але і величезна відповідальність. Людина-керівник буквально спалює себе.

Відомі в суспільстві, в державі люди і, особливо, ті, яким доля доручила керувати великими масами людей, як правило, нещасливі.

Георг Гегель
1770 – 1831

Німецька класична філософія

Тому, робить висновок Гегель, найкращими стосунками в системі «управління – підпорядкування» є ті, котрі базуються на основі розумності, раціональності.

Але, абсолютизуючи раціональне у керівництві в суспільних процесах, Гегель приходить до реакційного висновку, що жінки, як вираз чуттєвого, не можуть бути повноцінними керівниками. Як Кант і Фіхте, він вважав, що місце жінки в родині.

Сучасна філософія

Родоначальник сучасної теорії і практики управління **Ф. Тейлор** (1856-1915) **розділив весь цикл управління на окремі функції.**

На основі аналізу статистичних даних їм була обоснована необхідність заміни пануючої у той час системи загального керівництва управління тієї, яка заснована на повсюдному використуванні фахівців вузького профілю.

Сучасна філософія

Тейлор вважав, що **хороший організатор повинен володіти якостями: розум, освіта, спеціальні технічні пізнання, фізична спритність, такт, енергія, здоровий глузд, міцне здоров'я.** Але, не дивлячись на значення особистих і ділових якостей фахівця, адміністратора, він вважав, що головною умовою є «система» організації, яку і повинен налагодити керівник.

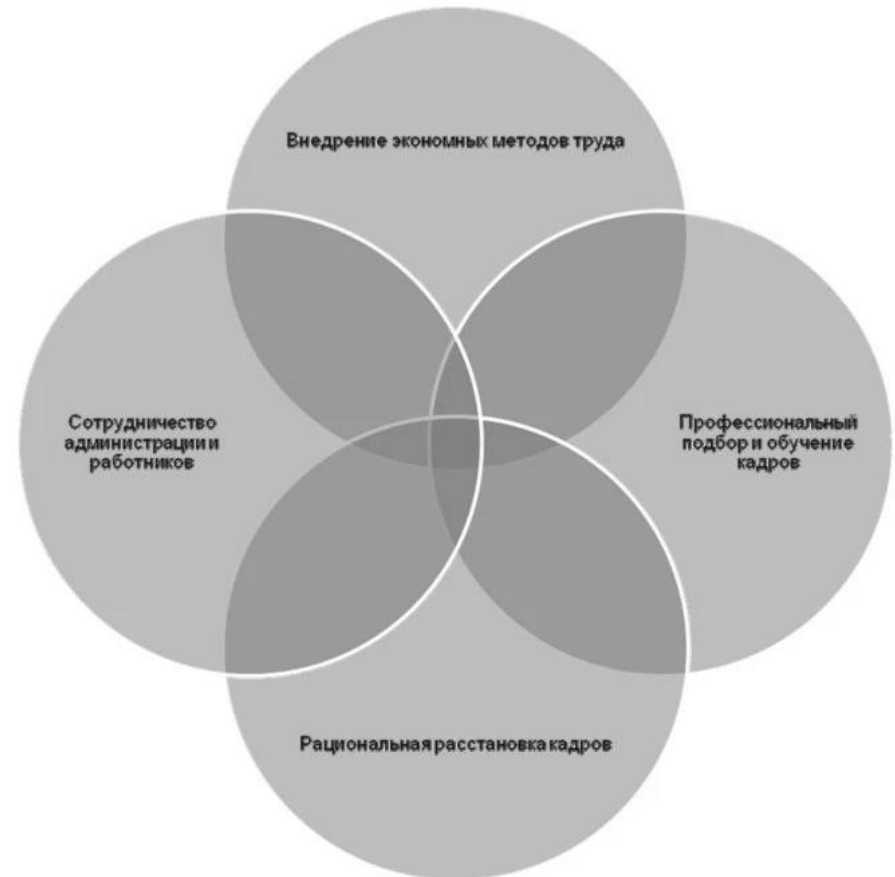
Завдяки Тейлору була створена перша наукова «**класична адміністративна школа менеджменту**».

Сучасна філософія

Ще одна характеристика раціональної моделі — явне чи приховане передбачення про необхідність мотивації працівників. Ф. Тейлор вважав, що єдиний спосіб заохочення працівників до виконання стандартних завдань та рутинних операцій — фінансові стимули і рекомендував використовувати систему індивідуальної оплати праці.

ПРИНЦИПЫ НАУЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ Ф.У. ТЕЙЛОРА

Сучасна філософія

Французький інженер **А.Файоль** (1841-1925) був одним з перших теоретиків, що намагалися розробити «загальний підхід» до адміністрування і сформулювати деякі принципи адміністративної теорії.

Сучасна філософія

Досліджуючи апарат управління, він сформулював загальні принципи адміністративного управління: розподіл праці, забезпечення спеціалізації функцій, відповідальність, дисципліна, єдиноначальність, єдність напрямку, підпорядкування приватного інтересу загальному, винагорода праці, централізація, порядок, справедливість, стабільність робочого місця для персоналу, ініціатива, корпоративний дух.

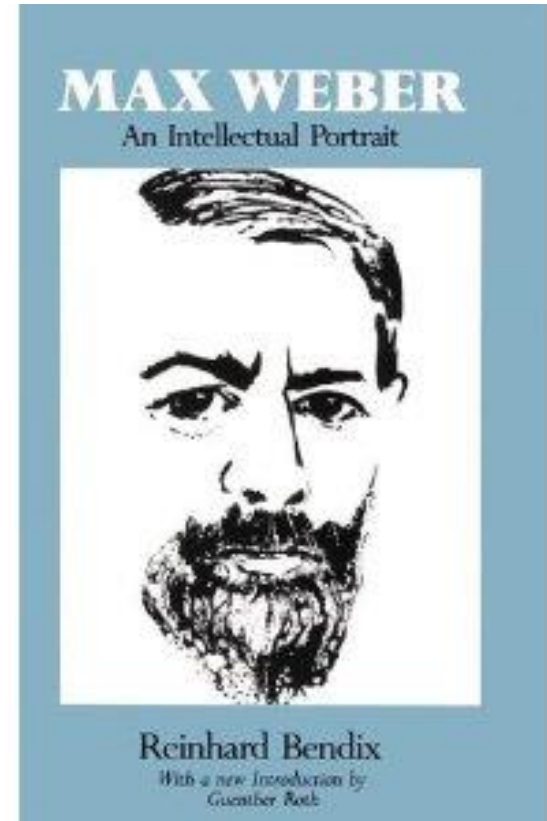
Сучасна філософія

Великий внесок в дослідженні принципів організації вніс німецький соціолог **М.Вебер** (1864-1920). Йому належить теорія ідеального типу адміністративної організації, названої ним «**бюрократією**». Бюрократія — система, що управляється не на основі особистих оцінок, а у відповідності з точним використанням певних правил і процедур.

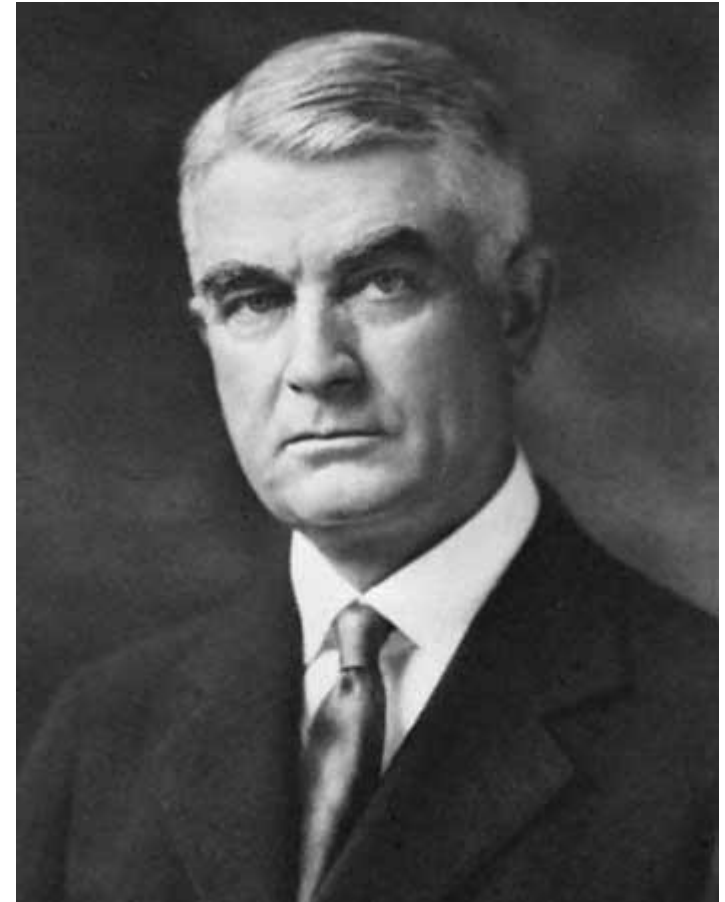
Сучасна філософія

Існування бюрократичної організації не залежить від конкретних співробітників, знову прийняті працівники будуть виконувати роботу також, як і попередні. Дана обставина полегшує контроль, так як працівники усвідомлюють, що у випадку необхідності їх легко замінити. Саме М. Веберу належить теза про важливість кар'єри для працівника, розуміння ним можливостей просування людини в організації.

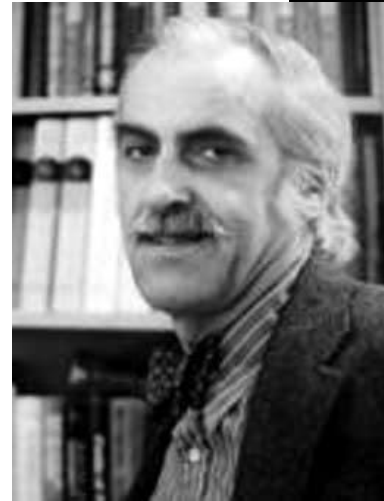
Сучасна філософія

Родоначальником **концепцій «людських відносин»** вважають Е. Мейо. Він і його група на підставі численних експериментів дійшли висновку, що: **«вирішальне значення і вплив на продуктивність праці надають психологічні чинники»**. Результати своїх досліджень Е. Мейо висловив в книзі «Людські проблеми індустріальної цивілізації».

Сучасна філософія

А. Маслоу, К. Аделфер, Д. Макгрегор відповісти на питання про можливість зміни бюрократичних форм організацій, щоб вони враховували як потреби, так і можливості людини. Висновок: **можливості персоналу не повинні обмежуватися вимогами дотримання інструкцій менеджменту, так як більшість працівників прихильні до розширення сфери своєї відповідальності, в протилежному випадку виникає почуття незадоволеності працею.**

Сучасна філософія

Разом з цим були зроблені спроби синтезувати техніко-організаційні і соціально-психологічні аспекти трудового процесу. На цій основі виникла школа **«соціальних систем»**. Одним з найвидніших її представників є **Р. Саймон**. Загальна характеристика принципів школи «соціальних систем» дозволяє зробити висновок, що її представники намагаються виявити постійні елементи всякої організації (організаційні універсалії), проте властиві як годинниковому механізму, так і суспільству.

Сучасна філософія

У 60-ті — 70-ті роки ХХ століття виникла так звана теорія «ситуативного підходу», представники якого **Р. Моклер**, **У. Реддін**, **Ф. Фідлер** і інші орієнтуються на пошук і формулювання типових рішень застосовних для конкретних класів ситуацій в процесі управлінської діяльності. Вони указують, «що кожна організація в значній мірі унікальна і вимагає форм і методів управління, відповідних до її власної ситуації».

Сучасна філософія

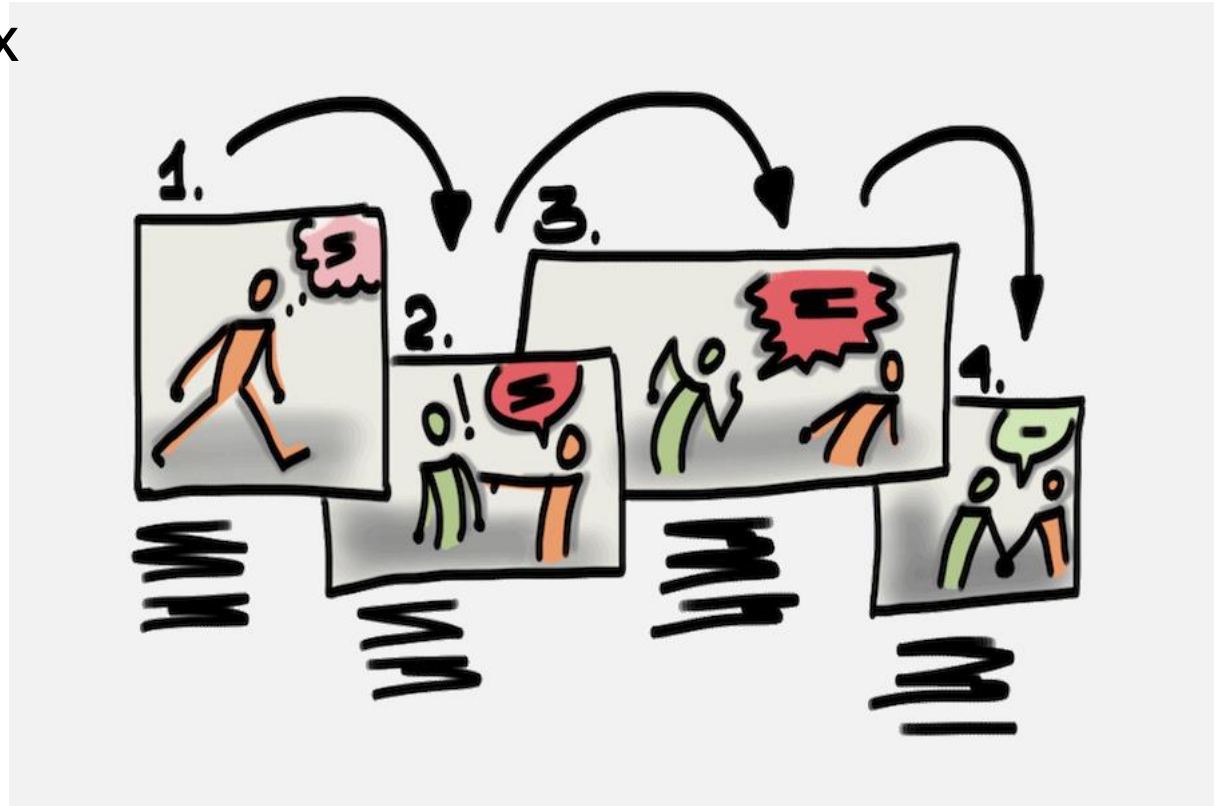
Одночасно одержує розвиток «релятивістський» напрям, який робить спробу переглянути положення організаційного управління у світлі складного різноманіття ситуацій, цілей і цінностей, їх відносного, релятивного характеру.

«Дуже багато теоретики управління у минулому схилилися до розробки понад спрощені загальні теорії і внаслідок цього втратили зв'язок з реальністю дійсної роботи по управлінню».

Сучасна філософія

- Разом зі школами, є 4 найзагальніших підходу до теорії управління:
 - процесний;
 - системний;
 - ситуативний;
 - універсальний.

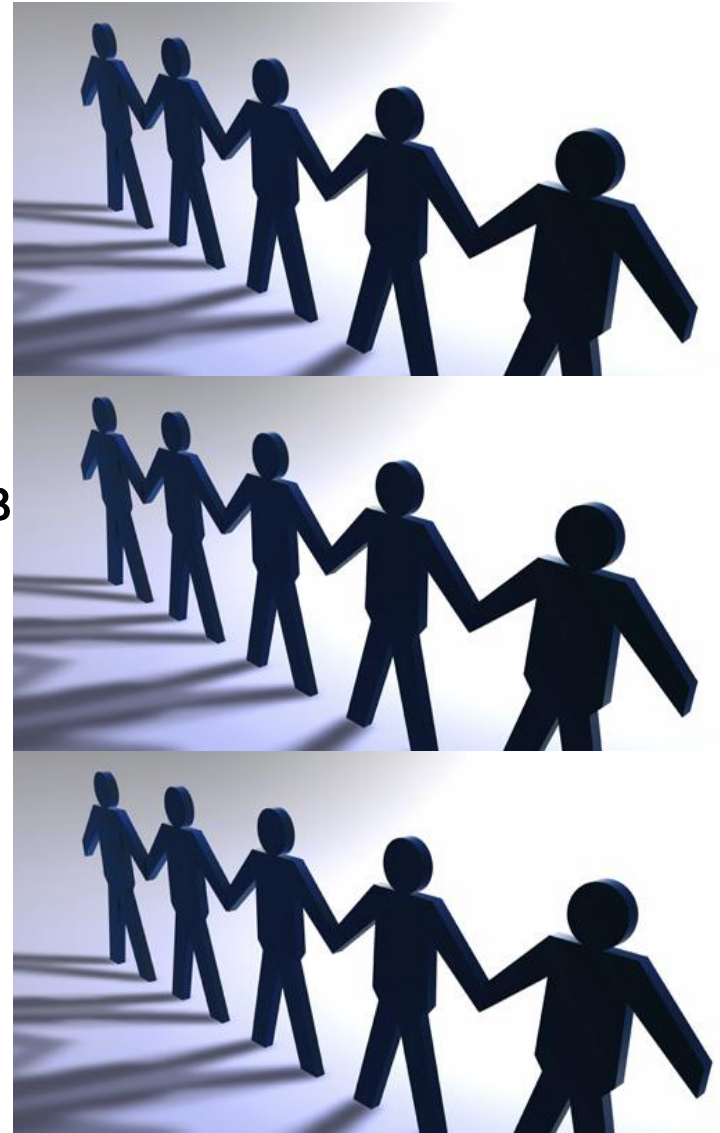
Сучасна філософія

- Процесний підхід склався як розвиток положень «адміністративної класичної школи» про ідею існування деяких універсальних функцій управління.
- Системний підхід склався на базі загальної теорії систем. Організація — це система, що складається з взаємозалежних підсистем, кожна з яких вносить свій внесок у функціонування цілого.

Сучасна філософія

- Ситуативний підхід стверджує: будь-яка організація — це відкрита система, що знаходиться в постійній взаємодії із зовнішнім середовищем, отже, і головні причини того, що відбувається усередині організації, слід шукати в тій ситуації, в якій вона реально функціонує.
- Універсальний підхід зазначає: будь-яка система складається з безлічі підсистем, що мають узгоджені вертикальні і горизонтальні зв'язки.

Теорії управління початку XXI століття

- Теорія внутрішнього стимулювання лідерства (К.Кешман; 2001 р.) – удосконалення лідерства шляхом розвитку самопізнання, цілепокладання, управління змінами, міжособистісних відносин, буття, знаходження рівноваги, вміння діяти.
- Концепція «первинного» лідерства (Д.Гоулман, Р.Бояцис; 2002 р.) – виявлена сильна залежність ефективності підлеглих від емоційного стану керівника.

Теорії управління початку XXI століття

- Теорія лідерства як управління парадоксами (Ф.Тромпенаарс, Ч.Хемпден-Тернер; 2002 р.) – для реалізації своєї діяльності лідер балансує між полюсами парадоксів: універсалізм – специфічність, індивідуалізм – колективізм, жорсткі стандарти – «м'які» процеси, врівноваженість – емоційність, набутий статус – визначений статус, самоконтроль – зовнішній контроль, лінійне ставлення до часу – циклічне ставлення до часу .

